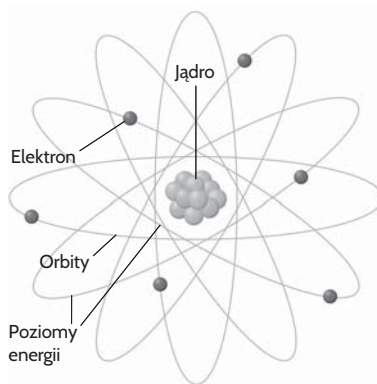

W poprzednich rozdziałach dowiedzieliśmy się, że Einstein ogłosił w 1905 roku, że energia świetlna jest w istocie kwantowa, zgodnie ze wzorem Plancka $E = h\nu$. Było to w czasach, gdy najnowszym modelem atomu był model Thomsona („ciasto z rodzynkami”), w którym atomy tworzyły jednolitą mieszkankę dodatnich i ujemnych ładunków. Model ten został zastąpiony w 1911 roku przez model Rutherforda z jego ciężkim, dodatnio naładowanym jądrem otoczonym przez chmurę elektronów. Gdy jednak Bohr zmodyfikował swój pogląd i zaczął mówić o tylko kilku przypominających planety elektronach w przypadku lekkich atomów, model Rutherforda-Bohra przyciągnął powszechną uwagę. Był on od tego czasu ciągle używany jako symbol atomów, a nawet w odniesieniu do energii „atomowej” (choć właściwym określeniem jest tutaj „energia jądrowa”).

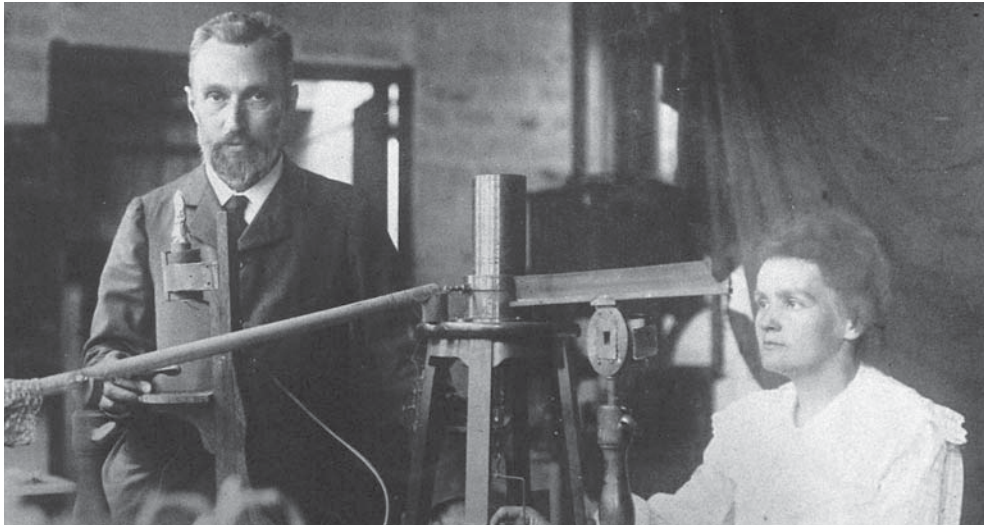
Planetarny model atomu Rutherforda-Bohra i jego uaktualnienie zawartości jądra dzięki odkryciu protonów i neutronów to prosty model, który łatwo zapamiętać i którego uczone nas w szkole. Ten model zawiera wszystkie niezbędne składniki, aby ostatecznie wytłumaczyć naturę i organizację chemiczną pierwiastków. Pierwiastki są chemicznie trwałe, gdyż ich masa atomowa M i liczba atomowa Z są określone przez całkowitą liczbę dodatnio naładowanych protonów (Z) i sumę jądrowych protonów i obojętnie naładowanych neutronów (N), czyli $M = Z + N$. Rozpad radioaktywny, odkryty przez Henriego Becquerela i badany szczegółowo przez Marię i Piotra Curie, może wpływać na Z i M . Pierwiastek emitujący cząstki alfa, które nie są niczym innym niż jądrami helu o $Z = 2$ i $M = 4$, zmienia się w lżejszy pierwiastek o liczbie atomowej $Z - 2$ i masie atomowej $M - 4$. Na przykład uran ($Z = 92$) o masie $M = 235$ będzie emitował cząstkę alfa i rozkładał się na tor ($Z = 90$) o masie $M = 231$. Ten rozkład zajmuje około 700 milionów lat. Natomiast czysto chemiczne reakcje wpływają tylko na liczbę i ułożenie planetarnych elektronów.

Zdumiewający jest przy tym fakt, że atom wydaje się bardzo pusty. Atomy zwykle mają średnicę około 10^{-8} centymetrów – jest to jednostka długości nazywana angstre-

MODEL RUTHERFORDA-BOHRA

Atom Rutherforda-Bohra zawierający także jądrowe neutrony i protony

Piotr i Maria Curie odkryli cechy radioaktywnych atomów

mem. Jednak jądro jest milion razy mniejsze i ma około 10^{-14} centymetrów – ta jednostka nosi nazwę fermi. Jeśli powiększylibyśmy atom do wielkości piłki futbolowej, to jądro byłoby mniejsze niż ziarenko piasku umieszczone w jej środku, a mimo to zawiera niemal całą masę atomu, gdyż elektrony są $1/1836$ razy lżejsze od protonów.

ORBITY BOHRA I KWANTYZACJA PĘDU

Choć intuicyjnie elegancki, zaproponowany model planetarny wpadł w poważne kłopoty. Znaczące przyspieszenie elektrostatyczne, którego doświadczają ujemne i dodatnie ładunki, oznaczało, że elektrony podlegają ogromnym przyspieszeniom. Aby zobaczyć, skąd to się bierze, weźmy prawo Coulomba dla sił elektrostatycznych, które mówi, że siła między dwoma ładunkami Q oraz q to:

$$F = k \frac{Qq}{r^2}$$

gdzie k to stała Coulomba ($8,99 \times 10^9$ newtonów m^2/C^2), Q oraz q to ładunki dwóch cząstek w kulombach (C), natomiast r jest ich odległością mierzoną w metrach. Dla elektronu i protonu w atomie wodoru $r = 10^{-10}$ metrów, a $|q| = |Q| = 1,6 \times 10^{-19}$ C,